

Prevence vztahových konfliktů na škole v národním a kulturním kontextu Systémové souvislosti romské problematiky

Rostoucí otevřenost společnosti přináší otázku, jak řešit problémy, které vznikají z kulturní a národní specifiky různých skupin obyvatel. Není to novodobá otázka v historii naší země. Máme například bolestnou zkušenost, když se nenašlo uspokojivé řešení vztahů Čechů a Němců.

Není nutné zakrývat, že v Čechách se konflikt odlišných kultur v dnešní době týká především Romů a „Bílých“. Proto obecné principy prevence a řešení vztahových konfliktů na škole v národním a kulturním kontextu představíme na romské problematice.

Systémem rozumíme např. rodinu = rodinný systém, společnost = společenský systém, ale také firmu atd. V systémech obecně platí základní systémová pravidla:

rovnováha mezi dáváním a bráním = něco je za něco,

pořadí = hierarchie vztahů (kdo je první nebo důležitější nebo služebně starší),

sounáležitost = někam patřím.

Systém je definovaný hranicí. Hranici v rodině (= rodinné normy) určují rodiče, ve firmě ředitel, existují hranice státu atd. Základním znakem systému je také to, že jeho jednotlivé prvky mají tendenci se rozpínat, tedy zabírat místo na úkor ostatních.

Každá forma života volí jinou strategii pro své přežití. Zachování celku má přednost před jedincem a smyslem toho celého je, aby rod/druh pokračoval bez ohledu na štěstí jednotlivce. Formy života se musí nevyhnutelně setkávat s jinými formami života. V tom střetu buď obstojí nebo ne. Střet také přináší obohacení. Místo navyklých způsobů nabízí nové možnosti, nové inspirace. Tyto střety udržují ve stávající skupině napětí, které zaručuje možnost přiměřeně reagovat na měnící se podmínky tak, aby celek byl zachován.

V případě, že je systém zevnějšku atakován a hrozí jeho zánik, dojde ve skupině k semknutí (proti společnému nepříteli), podobně jako se semkne stádo, když ho napadnou vlci. V takové situaci jde výhradně o zachování systému, hodnot, kterými je definován, a akceptováno je pouze to, co podporuje soudržnost skupiny.

Důsledkem takové extrémní situace je obvykle vznik nerovnováhy mezi jednotlivými prvky/členy v systému ve smyslu obecných pravidel.

Nerovnováha v systému se projeví vždy nějakým symptomem.

Tak například když má auto vše, co potřebuje k provozu, jede. Když se mu něčeho nedostává, rozsvítí se kontrolka a pak přestane jet. Je „problém“, protože prvky systému nejsou v rovnováze. Vzniká ale nová rovnováha: „Když mi chybí benzín, tak nejedu“. Ale tato nová rovnováha není to, co chceme od auta. Tento princip platí ve společnosti, v rodině, ve firmě i ve třídě nebo na škole.

Potíže obecně vždy signalizují, že rovnováha je narušena. Vše, co se děje, má svůj účel. Tak i téma „Romové“. Toto téma je stejně tak zpráva Romech jako i o „Bílých“ a vypovídá to o tom, jaké v systému působí síly.

Svědění

Důležitými pojmy při porozumění dění v systémech je OSOBNÍ A KOLEKTIVNÍ SVĚDOMÍ.

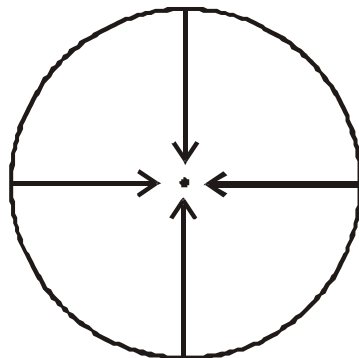
Wilfried Nelles ve své knize „Rodinné konstelace“ na str. 101 o tom píše:

„Osobní svědomí je vnitřní instance sloužící tomu, aby skupina držela pohromadě. Nejedná se tedy, v rozporu s všeobecně platným pojetím, o nic osobního, individuálního, ale o něco skupinového, společného, systémového, co samozřejmě prožíváme jako něco velmi osobního. To, co potřebuje společenství, aby mohla dále existovat jako společenství, je zakódováno nebo zvrouceno v jeho členech jako osobní pocit. Nebylo by to možné, kdyby jednotlivec také nepotřeboval společenství. Proto je svědomí z hlediska jednotlivce, vnitřní orgán, který zajišťuje jeho příslušnost a tím i jeho přežití, respektive mu jasně signalizuje, kdy je v nebezpečí ztratit tuto příslušnost. Neboť jednotlivec nemůže bez společenství (počínaje rodinou) přežít a nemůže se stát a být člověkem – ani psychicky a zejména ne fyzicky.

Platí to tedy oboustranně: Svědomí pomáhá jednotlivci, stejně jako skupině přežít, a řídí ve službách přežití jak jednotlivce, tak skupinu. Současně patříme nebo se cítíme být součástí několika skupin. Z tohoto důvodu existují konflikty svědomí. Dostávají se tehdy, jestliže příslušnost k jedné skupině si žádá něco jiného než příslušnost ke skupině druhé.

Primární skupinou je rodina. Zajišťuje jako první přežití, a to jak biograficky, tak evolučně historicky. Na ni se můžeme nejvíce spolehnout, a to dokonce ještě dnes. Bez ní by se z nás nestali lidé. Proto se jedná o nejdůležitější skupinu a vazba svědomí je vůči ní nejsilnější. Po ní následuje rod, tedy rozšířená rodina. Svědomí tedy na jedné straně sjednocuje a na druhé rozděljuje – dobré do hrnečku, špatné do volátka. Slouží k přežití a žene do války.“

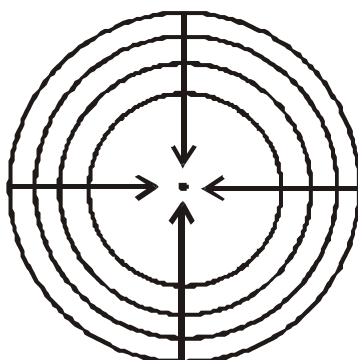
Jednoduše si to můžeme znázornit takto: Obr.

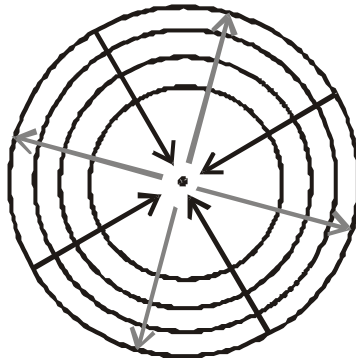
Přeloženo to znamená: „Dělej, co po tobě chceme“ nebo „Dělej, co se má“ nebo „O tomhle se doma nemluví“; „Knedlíky se vaří vždy ve vodě“ atd.

Dokud děláme všechno „jak se má“, máme čisté svědomí, a to bez ohledu na to, co si o tom myslí ostatní rodiny nebo společnosti. Tato síla má dostředivý charakter.

Problém ale je v tom, že když všichni dělají, „co se má“, začne se prostor pro život zmenšovat. Obr.

Někomu tam uvnitř začne být těsno a „musí“ udělat něco, „co se nedělá“-tj. začne zlobit ve škole, počůrávat se, brát drogy, nejde studovat na doktora, ale stane se námořníkem.... Ten, kdo „jde proti“, má však nutně výčitky svědomí. Obr.

Tyhle výčitky míváme například, když už je večer a my víme, že „bychom měli ještě zavolat matce“, ale nechce se nám. Hledáme důvody, proč to neudělat, ale někteří z nás stejně zavolají, i když se pak pohádáme kvůli tomu s partnerem.

„Jít proti“ je nevyhnutelné. Kdyby všichni dělali „co se má“, zanikl by prostor pro pokračování života. Nutné je přijmout, že jsem se „provinil“ a že jdu „proti“. Ne ale proto, že odkud jsem přišel, je špatně, ale z úcty k tomu, co je víc – tj. z úcty k životu. Pokud tomu, odkud přicházím, „vyhlásím válku“, pak přijdu o své kořeny.

Vedle osobního svědomí stojí *kolektivní svědomí*. Když se příliš odchýlíme od toho, „co se má“, hrozí, že budeme vyloučeni. V minulosti to znamenalo smrt. Wilfried Nelles ve své knize „Rodinné konstelace“ na str. 104 vysvětluje:

„Proto existuje druhá rovina svědomí, která se stará o to, aby odchylka nebyla potrestána (tak jak to odpovídá osobnímu svědomí), ale aby byla chráněná. Tato rovina je *kolektivním svědomím*. Kolektivní svědomí nepatří k jednotlivým osobám. Proto ho také necítíme. Patří ke kolektivu, tedy v první řadě k rodině, krom toho k rodu (se slábnoucí silou vazby) atd. Jestliže je osobní svědomí něco jako rovnovážný orgán jednotlivce, je kolektivní svědomí rovnovážným orgánem skupiny, systému.

Kolektivní svědomí bdí nad tím, aby nebyl nikdo vyloučen ze skupiny. Každý, kdo do ní někdy patřil (patří sem i mrtvě narozené děti), tam patří navždy. Rovněž tam patří každý, s kým byla vytvořena nová vazba (a s ním vše, co s sebou tato osoba přinesla ze své rodiny).

Jestliže byl někdo vyloučen nebo vytlačen pod vlivem osobního svědomí (když něco udělal, nebo se mu stalo něco, co se v této skupině nepatří), tak se skupinové svědomí postará o to, aby se na tuto osobu nezapomnělo.

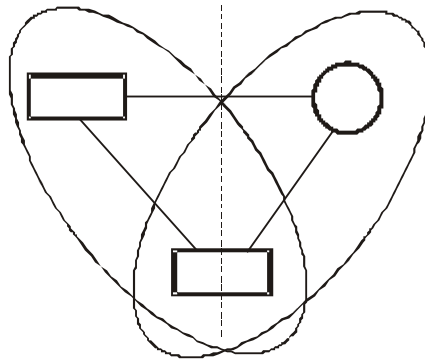
Kolektivní svědomí uchovává také události, které se skupině stanou nebo jsou jí učiněny. Zejména špatné události se s oblibou vytěšňují (a s nimi osoby do nich zapletené). Vytěšnění však má negativní vliv na schopnost přežít a růst skupiny. Proto se tyto události opakují v dalších generacích, aby byly registrovány a akceptovány. Bdí také nad tím, aby ze skupiny nikdo nevystoupil, aby se od ní nikdo bez následků neodvrátil.“

Válka o knedlíky

Pro zjednodušení a porozumění dynamice dění v systému použijeme příklad rodiny (rodinného systému).

Dítě je z půlky z táty a z půlky z mámy a má v sobě všechno z táty i z mámy i z jejich historie

Obrázek

Je zřejmé, že tátovy hodnoty jsou něco jiného než hodnoty máminy. Z toho vzniká základní konflikt mezi mužem a ženou – jestli v nové rodině budou platit pravidla otce nebo matky. Děti ale žádný takový konflikt nemají, protože mají v sobě obsaženy hodnoty matky i otce. (Proto také těžko chápou, proč se rodiče nemohou domluvit).

Odlišné nás znepokojuje. Je to tak vždy a také proto vznikají války – války o tom, „po čím TO bude“. Nejde neválčit. Když napíšu „nejde neválčit“, myslím tím, že je nutné respektovat, že odlišnost existuje a že tato odlišnost přináší konflikty. V rodině, ve škole i jinde. Základní válka je mezi mužem a ženou a stejný princip je i na národní úrovni.

1. Norma:

Co je u nás považováno za dobré?: Chodíme včas, myjeme si ruce, máme jednu ženu nebo muže, jezdíme vpravo, muži dávají přednost ženám...

ALE jinde?: Vlak přijede možná za 2 dny, po jídle je slušnost si říhnout, ženy musí chodit zahalené, správně je být obřezaný...

Co je na tom společné? „Obě“ kultury žijí – jsou životaschopné. Často je také společné to, že jedna je pro druhou nepřijatelná.

Některé normy/postoje/hodnoty nemohou vedle sebe existovat. Není to jen na úrovni rodinných norem, ale také na úrovni státní nebo ideologické. Proto se například lidé rozvádějí. V tomto případě je výhoda, že rozvod je možný a že dva různé koncepty, jak má vypadat život, mohou od sebe odejít. Jsou však takové situace, kdy „není kam odejít“.

Takovou situaci můžeme vidět v přírodě, když jeden živočišný nebo rostlinný druh vytlačí druh původní.

Příběh 1:

Do domu, kde dlouhou dobu bydleli „Bílí“ nájemníci se přistěhovali Romové. V domě začal být nepořádek, hluk a konflikty se starými nájemníky, Romové začali zavádět nové pořádky,

keré pro staré nájemníky byly nepřijatelné, a nakonec se staří nájemníci rozhodli, že se odstěhují, protože „TO“ nemohli vydržet.

Příběh 2:

Mám dobrou kamarádku doktorku. Hodně jsme spolu užili, jednou mi vyprávěla svůj příběh: *Bydlí na velkém sídlišti v paneláku. Docela byla spokojená. Jednoho dne se do paneláku nastěhovala romská rodina. Ne žádní ušmudlaní Cikáni, ale pěkní lidé a navíc muzikanti. Krásně hráli na cimbál housle, basu...krásné rytmy. Potíž byla, že dost často hráli od 24 hodin až do rána. Tak se z ní stala rasistka – nikdo ji nepřesvědčí, že s Romy je možné vyjít.*

Vlastně se cítila hrozně bezmocná, protože to nemělo konce a bralo jí to její prostor. Taky se potřebovala vyspat.

Rasismus

Chránění vlastního prostoru (skupinových norem) je systémová síla vyplývající z osobního svědomí a potřeby „patřit ke svým“.

Slovo rasismus nic nevyovídá o podstatě toho jevu. V podstatě je rasista ten, kdo má určitou moc a z rasových/druhových/hodnotových důvodů upírá něco – cokoliv – TĚM jiným.

Motivem toho je **nezvládnutelný strach**, že o to své přijde, a proto se povyšuje, to své považuje za jediné „správné“ a chce to odlišné zlikvidovat. Neumí si představit, že by jeho a ten druhý svět mohly vedle sebe existovat při vzájemném respektování. (Opravdu to někdy není možné). Nechce být obětí, tak se stane agresorem.

Oběť a agresor

Nikdo nepřichází do školy jako nepopsaný list. Žáci si své nastavení přinášejí z domova. Když jsou ve škole „vhodné“ podmínky, berou si ve třídě roli oběti nebo agresora.

Mezi agresorem a jeho obětí vzniká vztah, který je nutné uznat.

Obr. 1

Popření tohoto faktu brání produktivnímu řešení. Násilí je nutné zabránit, ale to nestačí, protože oběť bude dále obětí a agresor dál agresorem.

Zkuste si v obrázku 1 zakrýt „Agresora“ rukou. Co vidíte? Oběť bez agresora. Může být oběť obětí bez agresora?

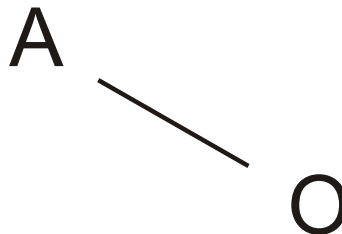
Zkuste si nyní zakrýt rukou v obr. 1 „Oběť“. Může být agresor agresorem bez obětí?

Agresor a oběť se pro svou existenci navzájem potřebují. Jeden bez druhého by nemohli existovat.

Být obětí je bolestné, ale má to i své výhody. Můžu si nárokovat a získat pozornost, kterou bych jinak neměl. Jsem vlastně vyvolený, a ne jeden z mnoha.

Vztah oběti a agresora je nerovnovážený sám o sobě.

Obr. 2

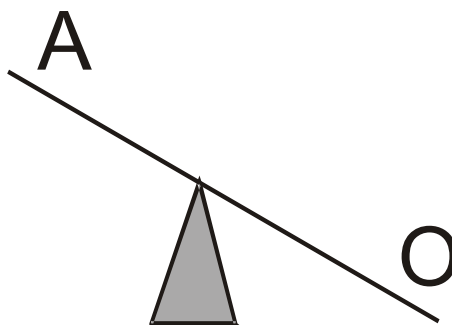

Agresor má nad obětí moc. Na té nerovnováze se ale podílejí oba. Agresor tím, že se povyšuje, a oběť tím, že se poníží a setrvává ve své pozici.

Pomáhání je dávání

Zkusme si představit nerovnovážený vztah oběti a agresora jako houpačku.

Obr. 3

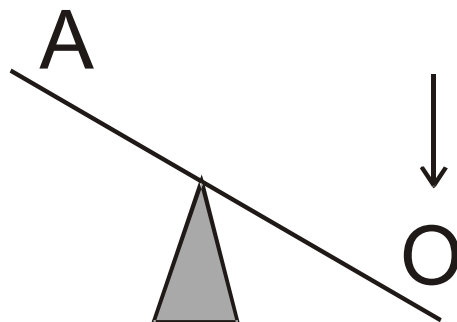

Když dáváme, je to vždy z pozice toho „nahore“ tomu „dole“. Tohle dávání vytvoří nerovnováhu a následně potřebu to vyrovnat. Na tom rosteme. Dávat je snazší, protože nic nejsem nikomu dlužný. Přijmout znamená dlužit.)

Oběť necítí tuto nerovnováhu, nemá potřebu ji vyrovnat, má „oprávnění“ požadovat a přijímat, protože se jí „nikdy nedostalo“ (a nedostane), co potřebuje.

Co se stane, když dáváme – pomáháme oběti?

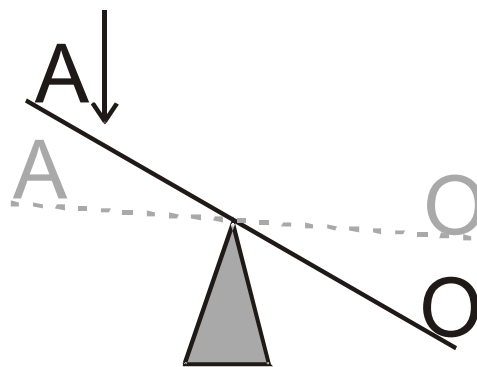
Obr. 4

Tlačíme ji dolů nebo jinak říkáme: „Utvrzuji tě v tvé pozici, že nejsi s to nikdy se z ní dostat.“
Navíc agresora držíme v jeho pozici.

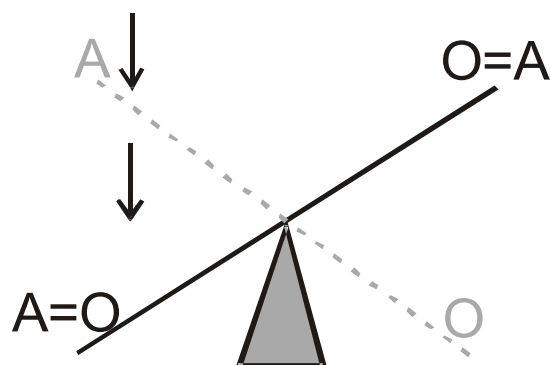
Když dáváme agresorovi:

Obr. 5

Nastává vyrovnání, ale je dobré to s tou pomocí agresorovi nepřehnat.

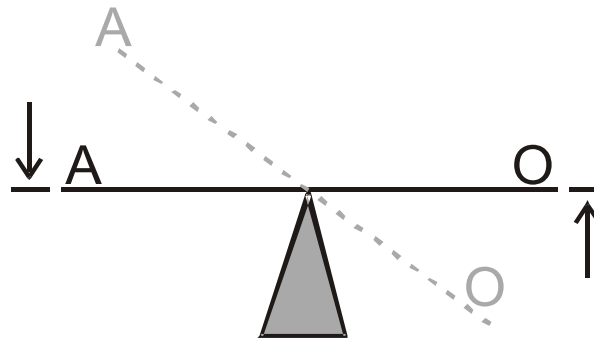
Obr. 6

Z obrázku je patrné, že by snadno mohlo dojít k záměně. V realitě se to někdy stane.

Agresor následky za své jednání nést musí. A oběť musí přijmout to spojení a chtít zvednout hlavu. Dokud se tohle nevyřeší, je Oběť a Agresor stále v nerovnovážném spojení. Každý musí udělat to své, aby došlo k rovnovážné pozici.

Obr. 7

Integrace:

Romové jsou v situaci menšiny žijící v prostoru definovaném většinou. Z dlouhodobého pohledu je strategie Romů účinná pro přežití. Přežívají i v „nepřátelském prostředí“, udrželi si svůj styl – kulturu díky tomu, že drželi spolu v duchu osobního svědomí.

Češi berou a respektují to, co je podobné – co my považujeme za „dobré“. Například nám nevadí Vietnamci, protože ti jsou pracovití a většinou nekradou a TO své si vyřizují mezi sebou.

To, co Romové ruší, je řád bílých. A protože to odlišné nás ohrožuje, máme snahu to změnit tak, aby nám to vyhovovalo. *Říkáme, že integrujeme Romy.*

Integrace ale v pojetí Bílých znamená, že se původní semknutost Romů rozvolní a ONI budou žít jako MY. Na národní úrovni je to vlastně zrada. Ve skutečnosti by to pro Romy znamenalo, že by přijali „bílé“ hodnoty. Znamenalo by to také konec toho, co znamená být „Cikán“. Tím by se provinili proti svému osobnímu svědomí.

Tím, že vytváříme jako většina tlak na Romy, aby změnilu svou podstatu, způsobujeme jejich ohrožení „vnějším nepřítelem“, což má za následek ještě pevnější sepětí ohroženého systému hodnot a úplné znemožnění přijetí cizích – nových prvků do stávajícího systému.

Jakožto většina tím bráníme možnosti uskutečnit opravdovou změnu.

Co tím říkáme?“ „Tak, jak žijete vy, to je špatně!“

Z hlediska života jsou oba systémy stejně cenné. ALE situace Romů je menšina ve většině, a proto je tento postoj většiny *vlastně povyšování*. Slovem integrace Bílí zastírají svůj skutečný záměr – zlikvidovat to, co nás ohrožuje. Je to vlastně legalizace nerespektování odlišnosti.

„Pozitivní diskriminace“

Protože elity národa se chtějí chovat „demokraticky“, svůj skutečný záměr a odpovědnost zakrývají, mají snahu své povyšování kompenzovat něčím, co se nazývá „POZITIVNÍ DISKRIMINACE“.

Diskriminace ale nikdy nemůže být pozitivní. Vždy je to diskriminace. Navíc tento koncept potvrzuje skrytou úvahu, že jeden člen systému „je tak neschopný“, že má oprávnění mít více, než někdo druhý. To zakládá na další nerovnováhu – tj. jedna skupina je diskriminovaná na úkor druhé. Tím je ale porušeno pravidlo „pro všechny stejně“. (Výjimka je jen u postižených a jde to jedinečně, když všichni uznáme, že postižení dostanou více, a to na náš úkor.)

POZITIVNÍ DISKRIMINACE je produkt „špatného svědomí“ „Bílých“ z toho, že nechceme, aby tu s námi byli odlišní. Čím více se bojíme, tím víc je chceme vyhodit (rozuměj z našeho společného prostoru), ale protože „se to nedělá“, tak svůj strach přeměníme na „POMOC“ a nazveme ji integrace nebo pozitivní diskriminace. To ale nemůže fungovat – je to pokrytectví, není to důstojné zacházení především s Romy.

Jediné možné je říct: „Obáváme se toho, co vy uznáváte za cenné. Žijete zde a chceme jakožto většina, abyste přijali a respektovali to, co tu máme. Když ne, tak musíte počítat s tím, že to bude mít pro vás i pro nás následky.“

Navenek se zlobíme na Romy, že za TO můžou, ale ve skutečnosti se tu jedná o bezmoc z toho, že to, co MY považujeme za normu, není ochráněno. Ochráněno tím/těmi „NAD“. Ať se jedná o noční lid, jablka nebo cokoli jiného. Pak se najde skupina, která se radikalizuje, postaví se za „práva Bílých“ a vzniká válka.

Pozitivní diskriminace jedné skupiny je vlastně přehození odpovědnosti těch „NAD“, kteří mají hledat opravdové řešení, na ty, co jsou „dole“. Vinni jsou ti „dole“, co se nechovají „demokraticky“. Ti „NAD“ pak sami „mají čisté svědomí“.

Odpovědnost

Nepřesvědčíte slovem Bílého, že Romové nekradou, „nedělají bordel“ a že nejsou všichni stejní, když ten obraz a často také zkušenost ve společnosti je. S realitou se musí pracovat.

Když otevřeli hranice, tak v Rakousku v obchodech měli cedule: „Češi, nekradte“. Hodně lidí se začalo bouřit. Ale proč? Češi tam kradli. Když jsem Čech tak i já mám odpovědnost za ty své. Místo abych se urazil, mohu nekrást. Když to nepřijmu a řeknu, že to tak nenechám, tak se ze mě stane „národní hrdina“, ale nic to nezmění na tom, že Češi kradou.

Když dítě bere drogy a opakovaně v pokusu přestat selhává, krade doma, lže, vydírá, že si něco udělá, když... a nakonec se jde léčit, pak je těžké požadovat po rodičích, aby dítěti věřili, že je to doopravdy KONEC, když několik let trvalo jeho brání drog, tolik slibů se nenaplnilo, a proběhlo mnoho proseb a utrpení a opět vstřícných gest. Nedůvěra zůstává dlouho a někdy navždy.

V tomto případě (a také v jiných) je řešení jednoduché. Buď bereš, anebo ne. A to, jestli ti věříme, nebo ne, s tím nemá nic společného. Když dítě začne brát a svádí to na to, že to bylo kvůli tomu, že mu rodiče stále nedůvěřují, tak popírá ten fakt, že vzít si drogu se rozhodlo samo. Popírá, že je i jiné řešení, než si vzít drogu, když mu rodiče nedůvěřují. Popírá také svou vinu za vznik nedůvěry. Tak zůstává „malým dítětem“ a v pozici oběti.

O pozici oběti Romů svědčí výrok: „My nic nechme, jen nám dejte práci.“ Sám tento výrok odděluje na MY a ONI v duchu osobního svědomí. Jakoby tu byl někdo, kdo má nárok na práci, a někdo, kdo mu ten nárok má naplnit. Ve smyslu: „Ty se máš o mě postarat.“ To je podobný vztah, jako když se matka postará o spokojenost dítěte. (Tohle například od Vietnamců neuslyšíte – nebo se o tom nepíše v novinách.) Ve vztahu matka dítě je tento požadavek adekvátní. U dospělého člověka je tím ale porušeno pravidlo rovnováhy „dávání – brání“. Číňané, Vietnamci, Ukrajinci atd. tu pracují. Romové chtějí práci atd., ale podle svého, a nerespektují – nesouhlasí s rovnými podmínkami.

Stejně jako Bílí, tak i Romové mají to své, proč se věci dějí tak, jak se dějí, mají svou odpovědnost. Při práci s rodinami se ukazuje, že pozice oběti není náhoda, patří to k historii rodiny.

Oběť má velkou sílu – způsobuje u ostatních pocity viny. Výsledkem pak například je „pozitivní diskriminace“ nebo jiná forma „pomoci“. Není snadné vzdát se té výhody, a to i přesto, že oběť často doopravdy velmi strádá.

Tato poloha „pomáhá“ zakrýt skutečnou podstatu, proč se nám to děje

Hypotéza:

Z historického hlediska se Bílí provinili tím, že zabránili Romům kočovat. Zbavili je možnosti žít jejich život (protože z nich měli úzkost). To je nespravedlnost a vše, co se nyní děje, nás (Bílé) nabádá vzít si za to svou odpovědnost. Dokud si ji nevezmeme, tak do té doby budeme platit.

I Romy čeká to, co musí udělat všichni: „Ano, patřím k Romům a někteří z nás kradou a zneužívají všeho, co jim přijde pod ruku. Jsem jeden z nich a odtud jsem vzešel. Žádný důvod není dost dobrý na to, aby mě zbavil odpovědnosti za mé skutky. Beru to všechno a zkusím to nyní jinak.“

Dokud se to nestane, budou Romové v pozici oběti, a to potencuje agresi.

Důstojné je z hlediska systému každému stejně – jako rovný s rovným. Důstojné je nenabíhat na model oběti. Když budeme s Romy jednat jako s nekompetentními dětmi, tak takoví budou – tj.: „Postarejte se o nás.“ To není opravdové řešení. Když je jeden prostor a platí pravidla, tak všem stejně – to je důstojné i pro Romy.

Řešení

Je nutné přiznat: „JSEM RASISTA“ - ve smyslu: „obávám se tě, a proto chci, aby tady bylo zaručeno to, co já považuji za cenné“, prosazuji „své bílé hodnoty“.

Jakmile tohle udělám, pak můžu tu situaci řešit v klidu. Když tohle „veřejně“ neudělám, trvá nerespekt k odlišné kultuře a otevírá se tu prostor pro zneužití. To má 2 roviny:

1. „Vím, co vy potřebujete ke štěstí“ = nadřazenost

2. Dvojí zneužití Romů:

a) „Špatného svědomí“ se nejde zbavit, vina a odpovědnost je uchovávána kolektivním svědomím. Abych neměl špatné svědomí a abych nemusel přijmout odpovědnost a svou vinu z toho, že prosazuji to své – bílé a to jejich nechci, odpovědnost a vinu z toho, že nerespektuji, že život není spravedlivý a že chci výhodu pro sebe, protože to jejich mě tolik ohrožuje a odpovědnost a vinu z toho, že to nechci říct přímo, tak se schovávám za ušlechtilé činy.

b) Utrpení Romů si beru „za své téma“, aby mě bylo vidět, JAK JSEM DOBRÝ. Je to zneužití oběti a dělají to bílí i černí funkcionáři a novináři a politici. Vlastně říkají: „Jste nesvéprávní“ a „JÁ - Veliký“ se o vás postarám.

„Když si od nás chcete kupovat „čisté svědomí“, tak platte!“

To je současná realita. Proto „nic nefunguje“, proto je tolik prostředků promarněno. Výsledkem je nespokojenost Bílých i Romů. Obě strany tím, co dělají, udržují hru na agresora a oběť. Hodně to připomíná válku národů na Balkáně. Nikdy neskončí, protože je to „výhodný business“. „Jen“ za to někteří zaplatí životem.

To, že je situace s Romy zneužívána těmi NAD a že se rozvíjí pocit, že společné – většinové normy nejsou chráněny, vede k radikalizaci a fašizaci. A za to nesou přímou odpovědnost politici. Na hluboké úrovni to svědčí o bezmoci Bílých, a pak je tu prostor například pro bojovníka za práva Romů – ať bílých nebo černých. Je to prostor pro zneužití této problematiky pro osobní ambice jednotlivce.

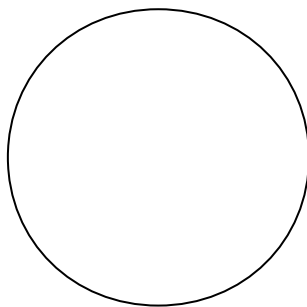
Řešení je v přijetí odpovědnosti, že My – většina, trváme na hodnotách, které se někdy s jinými normami rozcházejí, a že je budeme ochraňovat. Současně je však nutné respektovat normy odlišné. Respektovat ale neznamená, že s nimi musíme souhlasit.

Je to podobné rodinné situaci, kdy se dítě rozhodne, že bude brát drogy. Rodiče s tím nesouhlasí, nebudou podporovat brání drogy u svého dítěte. Nezbyvá jim než respektovat rozhodnutí dítěte, ale nemusí to, s čím nesouhlasí, podporovat. Mohou se razantně postavit a ohraničit brání drog dítětem například tím, že dítěti odmítnou „teplou postel a plnou ledničku“ po tu dobu, dokud drogy bere.

Škola, třída, učitel, žáci, rodiče (= rodinné národní a kulturní systémy)

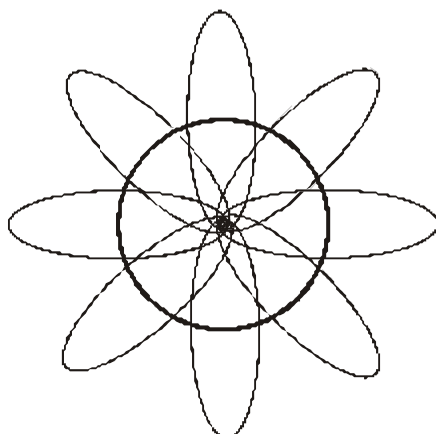
Třidu tvoří žáci a třídní učitel. Obvykle má třída svou místnost – učebnu. Každá třída je součástí školy. Škola má své hranice. Ty jsou určeny školními předpisy, ředitelem a učiteli. (V rodině hranice určují rodiče.) To je prostor školy.

Obrázek

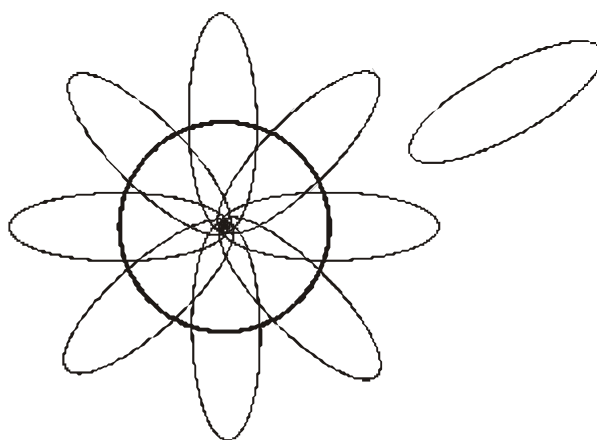
Do školy chodí děti, učitelé a další zaměstnanci a všichni tam přinášejí své „knedlíky“ – normy své rodiny. Když máme štěstí, „knedlíky“ se překrývají.

Obrázek

Když ne, je těžké ve škole obstát. Zvláště těžké je to pro dítě, jehož rodinné normy jsou úplně odlišné od školních.

Obrázek

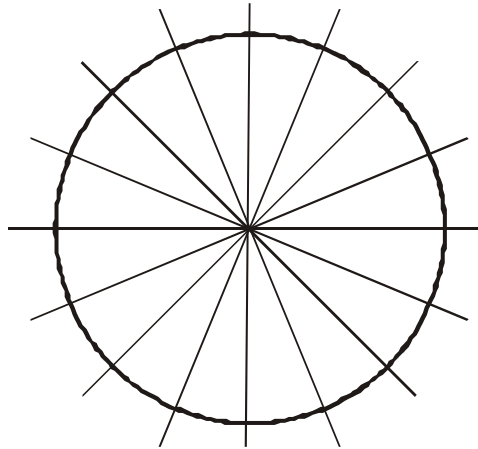
Není nic, co by se protulo s normou školy, a přesto dítě musí do školy chodit. Jediné, co může učitel v takové situaci udělat, je požádat rodiče žáka, aby posunuli své normy tak, aby dítě mohlo ve škole úspěšně být.

Žák buď dělá, co po něm chceme, nebo to nedělá. Obojí má následky. S tím, odkud dítě pochází a s čím přichází, učitel nic nemůže udělat. Je nutné zachovat k tomu respekt. Jako učitel ale může říct: „Ty jsi z těch a já z jiných 'knedlíků'. Bez ohledu na to ve škole platí ty a ty věci. Pro všechny stejně.“

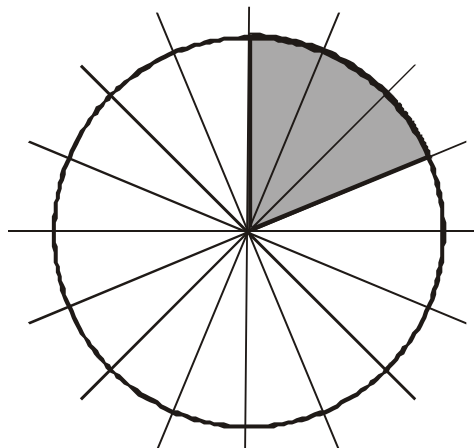
Nemá cenu se dohadovat, či „knedlíky“ jsou lepší. Prostě ve škole platí tohle.

Pro všechny stejně

Učitel má jen jednu investici a tu musí rozdělit tak, aby se na každého dostalo stejně. Obr.

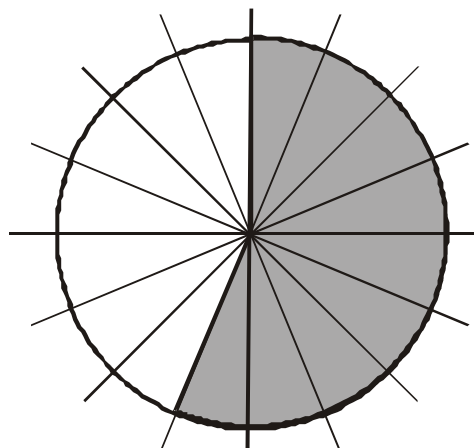

Když si učitel vybere nějakého žáka jako svého oblíbence, dá mu ze společné investice větší díl. Obr.

Ostatní se pak musí podělit o zbývající investici. Když máme opravdu smůlu a máme ve třídě zdatné jedince, tak ti brzo uvidí, že je možné získat něco na úkor někoho jiného; že to učitel připouští. Pak podle své nátury zvolí strategii a ze zbytku učitelovy možné a zbývající investice si také kus seberou, právě na úkor těch méně průbojných. Zpravidla jsou to ti žáci, kteří nedostávají dost doma. Bohužel oni nejsou ti hodní, ale jsou Zlobiči. Když s tím něco učitel neudělá včas, tak se přidávají další a další ve snaze urvat si také něco pro sebe, dokud ještě je z čeho.

Obr.

Ostatní se pak musí dělit o to, co zbude.

Zlobič je také vyvolený. Tím, že zlobí, dosáhne toho, že mu učitel „musí“ věnovat větší pozornost než ostatním.

Úkolem „odpovědných“ (rodičů a učitelů) je nedopustit, aby dítě převzalo moc v systému, a to i za cenu, že bude muset jít do „kriminálu“. Je to vlastně vytvoření bezpečného prostoru **pro všechny stejně**. Z hlediska školy a třídy je nejvýhodnější intervence „každý tu má své místo“ a „pro všechny stejně“.

Oddělení systémových souvislostí a národního kontextu:

Na škole se vše děje v zásadě z těchto důvodů:

- rodinná situace žáka
- dynamika třídy (její historie, postavení ve škole, složení)
- vliv učitele, také ředitele a osobní historie každého z nich
- hierarchie vztahů na škole
- historie školy

To, o čem jsme zde dosud mluvili, je záležitostí rodinného systému, a tedy i národní nebo kulturní úrovně.

Většina konfliktů na škole, které jsou přičítány odlišné kultuře, nemá s tímto důvodem co dělat. Obvykle souvisejí s nerespektováním jiných hodnot, nepřijatou historickou vinou „většiny“ nebo nepořádkem v hierarchii vztahů na škole. Často se přímo týkají vztahu rodičů v žákově rodině, nebo patří do úrovně vlivu struktury organizace – školy. To je nutné odlišit a neschovávat to například za romskou problematiku, jinak se jedná o zneužití Romů ve snaze, aby se neprojevovalo, že na škole není v pořádku spolupráce v týmu, nebo že ředitel chce školu jako svou kariéru a nejde mu o věc samotnou, nebo že paní učitelka/pan učitel není stabilní ve své osobnostní nebo profesní rovině.

Nikdo si nechce dělat problémy záměrně. Každý rodič usiluje o to, aby se jeho dítě mělo dobře. To je největším přáním rodičů. (Věříte tomu že si to přejí i ti rodiče, kteří děti týrají?) I většina učitelů chce být dobrými učiteli. Někdy se však v dobré víře spleteme v tom, co je správně.

Závěr:

Konflikt kultur není nic jiného než válka mezi mužem a ženou (a jejich hodnotami) na „větší“ úrovni. Na jiné úrovni se na to můžeme dívat jako na válku druhů o prostor. Je to proces, který se stále opakuje. Smrtí to staré zaniká a současně něco nového vzniká bez ohledu na to, co my si přejeme.

My lidi chceme nastolit spravedlnost. Naše potíž je v tom, že spravedlnost vidíme v potřebě zničit to, co nás ohrožuje. To ale narušuje rovnováhu. Vystřílíme tygra, přemnoží se srny a prasata... a už to jede. Tudy cesta není. I tygr musí počítat s tím, že zemře, když zaútočí na člověka. To je zase jeho osud. Každý má to své.

Někdy je slyšet: „Romové si za svou situaci můžou sami.“ Není to celá pravda. Můžeme za to také my. Máme svůj díl odpovědnosti. Tím, že děláme, že nejsme „rasisti“. Protože my jsme většina, máme povinnost to řešit, a ne nabízet pseudořešení, abychom vypadali pěkně.

Jakákoli struktura – hierarchie představuje také strukturu moci. Ten nahoře má největší moc a také největší odpovědnost. Ve škole také (od ministerstva až po školu). Učitelé ve škole mají své místo také v hierarchii moci a nesou ideologii této moci. Musí to nést, jinak by tam nemohli pracovat. Tím ovšem také „propagují“ určitý směr, hodnoty státní ideologie (jak se má žít, co je dobré a co ne atd.). Jistě propagují také své hodnoty, ale kdyby ony byly natolik odlišné od oficiální ideologie, nemohli by být učitelé. To, že se to děje, je v pořádku. Problém je, když učitelé přijmou tuhle ideologii jako jedinou možnou cestu života. Jakmile se tohle stane, vyhlásí učitel válku TOMU ODLIŠNĚMU. A protože jsou v hierarchii „nad“ žáky, mají také odpovědnost za rozpoutání té války. Ve škole se to projevuje tak, že učitelé říkají nebo si myslí: „Jak tě to tví rodiče vychovali!“ Z většího nadhledu učitelé vlastně „bojují“ za „Státní ideology“. Jsou sice „hrdinové“, ale to je všechno. Nesou utrpení nebo válčí za druhé – za ty „NAD“.

Co ve škole dělat, když se jedná o problematiku spojenou s národním a kulturním kontextem?: Uznat strach a „svůj rasismus“ a nechat si to své a Romům taky to jejich. Jak v praxi? Držet pravidla pro všechny stejně, nechat si své „špatné svědomí“ a nechtít po Romech, aby nás plácali po ramenou, jak jsme dobří. Nenechat se zahnat politiky ani z jedné strany do kouta. Být „jen“ učitel. Škola může dobře fungovat pouze za určitých předpokladů. Jedním z nich je to, že tam budou spokojení učitelé. Na dění ve škole má vliv hodně faktorů. Nikdy to není ideální a představa, že můžeme být vždy „spravedliví“ a postarat se o všechno a všechny, je omyl. Spravedlnost prostě v tomto smyslu neexistuje.

Jsou věci, které učitel může ovlivnit. Jsou to ty, které patří k jeho postojům a vlastní historii. Nejdůležitější je úcta k rodičům. Na některé souvislosti učitel nemá vliv. Ty pak musí přijmout jako fakt.

Příběh 3:

Toho roku napadlo hodně sněhu. Za sídlištěm jsme si vyšlapali kolečka pro běh na lyžích. Do hlubokého sněhu se pejskařům nechtělo. Navíc sníh stále připadával, takže občasně šlápoty pejskařů ve stopě jsme snadno opravili a radovali jsme se ze sportu a společného díla. Pak sníh přestal padat. Prošláplá stopa se stále více a více stala také procházkovou trasou pejskařů, bez ohledu na informační tabule, prosby a slovní upozornění, aby pěší respektovali stopu. Nakonec to dopadlo tak, že jsme MY běžkaři, dostali doporučení, že když se nám to nelíbí, můžeme jít jinam, že je to pozemek všech. Výkaly v cestě, chodci se psy v dráze a nepříjemné dohadování ukončilo naše sídlištní běžkové sportování.

Je pravděpodobné, že někteří pejskaři nemají vůbec potuchy, že ničí něčí práci a zasahují do jeho prostoru, protože nevědí nic o běžkách. Na druhé straně jsou ale jistě tací, kteří záměrně zneužijí cokoliv bez skrupulí.

Prostě naši běžeckou skupinu „převálcovala“ silnější skupina pejskařů. Z pohledu běžkařů si pejskaři přisvojili naši práci a byla to nespravedlnost a nerespekt. Z pohledu pejskařů to bylo spravedlivé, protože oni na tu cestu mají také nárok.

Projekt pejskařů se prosadil.

O co z pohledu systémů šlo? Jedny „knedlíky“ nemohly být v jednom prostoru společně s jinými „knedlíky“, aniž by se v tomto prostoru rozpoutal konflikt.

Můžeme být každý zvlášť. Problém nastává, když máme být spolu a není z toho vyhnutí.

MY – běžkaři jsme mohli rozhazovat otrávené návnady pro psy, píchat hůlkami chodce. To by byla válka. Nebo můžeme prostě uznat, že to tak bude a nedělat si jiné ambice.

K radikalizaci by vedlo, kdybychom ztratili úplně prostor pro provozování našeho koníčka. Stejně je to s Bílými a Romy, se sousedovou hruškou, sekáním trávy sekačkami o víkendu, s muslimskými šátky ve Francii, se socialismem a kapitalismem atd.

Řešením je, že někdo „NAD“ běžkaři a pejskaři určí větší „normu“ a postará se o její dodržování všemi skupinami bez rozdílu.

Tento princip je uplatňován bez problému například v silniční dopravě. Nařízeno je, že jezdíme u nás vpravo. Nikdo v tom nevidí rasismus. (I když Angličané by si mohli v Čechách stěžovat na diskriminaci.)

Když jsem udělal negativní zkušenost s pejskaři, kteří „převzali moc“ – „ukradli NÁM naši dráhu“, těžko si vyženu z hlavy myšlenku, že když si obnovím někde jinde dráhu a potkám pejskaře jít tím směrem, že mi dráhu „zase“ nerozšlape.

Později se vedle stopy rozšlapané pěšími objevila nová stopa. Někdo ji vyjel. A kupodivu pěší do ní nechodili! Obě tak mohly existovat vedle sebe. Můj původně militantní postoj se změnil. To, že „nám“ rozšlapali stopu“, nebyl „útok proti mně a našim“. Ještě později, když běžecká stopa změkla, jsem se studem využil cestu udupanou pěšími.

Nevíme, k čemu všemu si jednou budeme dobří. Využít a ocenit to je možné jen v míru.

Liberec 16.2.2010

Mgr. Igor Pavelčák